

POLOŽAJ ZEMLJEPISA - GEOGRAFIJE NA OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOLAH

Maja Umek *

V mesecu juniju je Katedra za didaktiko in metodiko geografskega pouka Od-
delka za geografijo Filozofske fakultete poslala na vse osnovne in srednje šo-
le v SR Sloveniji vprašalnike učiteljem zemljepisa - geografije. Z anke to smo
želeli zbrati podatke za analizo kadrovskih razmer med učitelji zemljepisa
- geografije, ugotoviti potrebe in pogoje za čim boljše organizacijo perma-
nentnega izobraževanja ter razširiti krog sodelavcev in s tem prispevati k
izboljšanju položaja naše stroke. Razposlanih je bilo 516 vprašalnikov, pre-
jeli pa smo 219 odgovorov; izpolnjene ankete je vrnilo 166 osnovnošolskih
in 53 srednješolskih učiteljev. V prispevku bom prikazala ocene učiteljev o
položaju zemljepisa - geografije na šoli, predloge za izboljšanje ter še ne-
katere rezultate ankete, ki posredno kažejo na položaj našega predmeta.

A. Kaj menijo učitelji zemljepisa - geografije ¹ o položaju predmeta na
svoji šoli?

Osnovnošolski učitelji ocenjujejo položaj svojega predmeta na šoli mnogo
bolje kot njihovi kolegi na srednjih šolah.

- 108 (65%) osnovnošolskih učiteljev je opisalo položaj zemljepisa z beseda-
mi dober, enakovreden drugim predmetom ali pridobiva na pomenu; med
srednješolskimi učitelji je bilo takšnih ocen le 17 (32%).
- Da ima predmet zadovoljiv položaj, meni 23 (14%) učiteljev osnovnih in
10 (19%) srednjih šol.
- Kar 24 (45%) srednješolskih učiteljev pa meni, da je položaj predmeta na
njihovi šoli slab, podrejen, da nazaduje. Tako ocenjuje položaj zemljepisa
v osnovnih šolah tudi 15 (9%) osnovnošolskih učiteljev.
- Svoje ocene ni zapisalo 20 (12%) osnovnošolskih in 2 (4%) srednješolskih
učiteljev.

¹ naprej samo učitelji

* dipl. geog., asistentka, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta,
Univerza Edvarda Kardelja, 61000 Ljubljana, A škerčeva 12, glej izvleček
na koncu Obzornika

B. Kako ocenjujejo položaj geografije nasploh v vzgojnoizobraževalnem sistemu?

Bolj enotni kot pri oceni položaja predmeta na svoji šoli so si učitelji obeh stopenj o položaju zemljepisa v vzgojnoizobraževalnem sistemu. Tu se tudi učitelji osnovnih šol približujejo nizkim ocenam srednješolskih kolegov.

- Da je položaj geografije v vzgojnoizobraževalnem sistemu dober, ustrezen, meni 28 (17%) osnovnošolskih in le 2 (4%) srednješolska učitelja.
- Položaj se zdi zadovoljiv 11 (7%) osnovnošolskim in 4 (7%) srednješolskim učiteljem.
- Kar 45 (85%) učiteljev srednjih šol in 80 (48%) učiteljev osnovnih šol pa ocenjuje, da je položaj zemljepisa slab ali da nazaduje.
- Odgovorilo ni 47 (28%) osnovnošolskih in 16 (19%) srednješolskih učiteljev.

Primerjava odgovorov na obe vprašanji kaže, da učitelji nizko ocenjujejo predvsem položaj srednješolske geografije. Kar 1/2 osnovnošolskih učiteljev, ki so s položajem zemljepisa na osnovni šoli še kar zadovoljni, misli, da je z geografijo na srednjih šolah slabo. Še posebej pa so zanimivi odgovori srednješolskih učiteljev. Ti na položaj predmeta na sploh še precej bolj črno gledajo (85%!) kot na položaj geografije na svojih šolah (45% slabih ocen). Kje so vzroki za tolikšen razkorak? Ali mislimo, da je s položajem geografije na šoli dosti slabše kot v resnici je ali pa so učitelji položaj predmeta na svojih šolah predobro ocenili? Menim, da je bliže resnici prvi odgovor.

C. Predlogi za izboljšanje položaja zemljepisa - geografije na šolah

V vprašalniku smo dali učiteljem 6 predlogov, po kakšni poti izboljšati položaj predmeta, sedmega pa naj bi učitelji sami napisali. Vse predloge so učitelji rangirali po pomembnosti od 1 do 7. Analiza odgovorov je pokazala, da se tudi po predlogih učitelji osnovnih in srednjih šol razlikujejo.

dani predlogi	rangirani učiteljev	
	OŠ	SŠ
- boljši učbeniki in didaktično gradivo	3	1
- kvalitetnejši dodiplomski študij	2	4
- aktivnejša geografska društva	5	5
- redno permanentno izobraževanje	1	2
- boljša svetovalna služba	6	6
- več splošne geografske literature	4	3

Učitelji osnovnih šol so na prvi dve mesti postavili izobraževanje: 1. redno permanentno izobraževanje in 2. kvalitetnejši dodiplomski študij. Tako visoko vrednotenje izobraževanja kaže, da čutijo učitelji z višješolsko izobrazbo pomanjkanje strokovnega znanja pri svojem delu. S prehodom pedagoškega

izobraževanja na visokošolsko, bo to vprašanje za prihodnje rodove verjetno manj pereče. Učiteljem z višješolsko izobrazbo pa bo potrebno nuditi več permanentnega izobraževanja. Oddelek za geografijo FF namerava v tem šolskem letu intenzivneje nadaljevati s seminarji za učitelje. Redno permanentno izobraževanje v daljših oblikah pa bo lahko steklo, ko bo tudi ta dejavnost postala redno delo kadrovskih šol in bodo zanj zagotovljena sredstva.

Velik poudarek dajejo učitelji osnovnih šol tudi učbenikom in didaktičnemu gradivu. Ker so v odgovorih mnogi pohvalili nove učbenike, pomeni visoki rang (3), da predvsem pogrešajo ostale pripomočke.

4. mesto pomembnosti so učitelji prisodili predlogu več splošne geografske literature. Poljudnejše geografske knjige in članki bi obogatili izobrazbo učiteljev in omogočali raznovrstnejše oblike in metode pedagoškega dela.

Zelo majhno moč za izboljšanje položaja zemljepisa v šolah pa pripisujejo osnovnošolski učitelji geografskim društvom (rang 5) in svetovalni službi (rang 6).

Srednješolski učitelji čutijo ovire za boljši položaj geografije drugje. Odločno prvo mesto je dobil predlog - boljši učbeniki in didaktično gradivo; kar 1/2 vseh učiteljev mu je pripisala 1. rang. Odgovor ni presenetljiv, če vemo, da so kar trije srednješolski učbeniki geografije ponovno (eden celo prvič) v pisanju, da za 175 ur geografije ni ustreznih učbenikov.

Tudi srednješolski učitelji so dali na drugo mesto redno permanentno izobraževanje, takoj za tem pa potrebo po splošni geografski literaturi. Z dodiplomskim študijem so razmeroma zadovoljni (rang 4), geografskim društvom in svetovalni službi pa tudi oni ne pripisujejo večjega pomena.

Tako nizko rangiranje vloge geografskih društev lahko kaže dvoje: ali društva ne delajo dobro in jih učitelji ne čutijo kot mesto, kjer bi lahko aktivno, v sodelovanju s kolegi reševali strokovna vprašanja ali pa mislijo, da je naloga raznih institucij torej drugih, da rešujejo vsa vprašanja šolske geografije. Verjetno je pravi odgovor nekje vmes; društva bi lahko več naredila, saj je mnogo učiteljev v anketi izrazilo pripravljenost sodelovati na različnih področjih dela, na drugi strani pa je naša aktivnost (pasivnost) tudi odraz družbenih razmer, zlasti slabega položaja šolstva.

Predlogi učiteljev

Svoj predlog je napisalo 38 (22%) osnovnošolskih in 17 (32%) srednješolskih učiteljev. Največ (19) jih meni, da bi predmet pridobil položaj z novimi urami geografije; 7 učiteljev predlaga več geografskih ekskurzij v šole, ravno toliko (7) jih je napisalo več terenskega dela z učenci, 3 učitelji krivijo za slab položaj učne programe, 5 jih meni, da bi se položaj popravil, če bi imeli več denarja za opremo in 4 predlagajo več sodelovanja, izmenjav izkušenj, idej med učitelji in s kadrovske šolami ter svetovalnimi službami. Nekaj je predlogov z didaktičnometodičnega področja: več hospitacij za učitelje, več didaktičnega gradiva, boljša opremljenost učilnic, več pedagoškega

usposabljanja študentov, boljša vertikalna in horizontalna korelacija učne snovi. Učitelji predlagajo še popularizacijo geografije v javnih medijih ter boljše informiranje o novih geografskih knjigah in sprotno posredovanje novejših geografskih podatkov v Geografskem obzorniku.

Č. Rezultati ankete, ki posredno kažejo na položaj geografije v šoli

Šolske dejavnosti, pri katerih osnovnošolski učitelji zemljepisa aktivneje sodelujejo:

- naravoslovne dejavnosti	93% učiteljev
- obrambni dnevi	87% učiteljev
- kulturne dejavnosti	62% učiteljev
- športni dnevi	60% učiteljev

Kar 41% učiteljev opravlja mentorstvo pionirske ali mladinske organizacije na šoli. Povprečno vodi vsak učitelj 1,4 krožka ali vsi učitelji (166) vodijo 234 krožkov; toda med njimi je samo 20 zemljepisnih. Torej samo 12% učiteljev vodi zemljepisni krožek; vendar pa je vsak drugi učitelj (48%) vodja kluba OZN in vsak tretji (31%) zgodovinskega krožka. Med ostalimi krožki nekoliko izstopajo še obrambni, planinski in turistični.

Zakaj tako malo učiteljev zemljepisa vodi zemljepisni krožek? Verjetno sta najpomembnejša naslednja razloga: 1. učitelji so pri tem povsem prepuščeni sami sebi in mnogi ne vedo, kaj naj bi pri krožku delali in 2. geografi ne organiziramo tekmovanj iz zemljepisa - pripravljanje na tekmovanje pa pravzaprav pomeni že krožek.

Srednješolski učitelji aktivneje sodelujejo pri:

- naravoslovnih dejavnostih	94% učiteljev
- kulturnih dejavnostih	37% učiteljev
- obrambnih dnevih	62% učiteljev
- športnih dnevih	51% učiteljev

Mentorstvo ZSMS ali šolske skupnosti ima 17% učiteljev, 37 (69%) pa jih vodi krožek. Med krožki je 9 (17%) geografskih, 16 (30%) klubov OZN, sledijo pa še planinski, marksistični, šahovski ...

Delež geografskih krožkov je na srednjih šolah malo boljši kot v osnovnih; verjetno zaradi gibanja Znanost mladini, s katerim sodeluje vsaj občasno 22% učiteljev geografije.

Zaključek

Anketa je pokazala, da ocenjujemo geografi položaj geografije zlasti na srednji šoli kot zelo slab. Menim, da so naše ocene nekoliko prečrne. Če primerjamo samo število ur geografije na srednjih šolah pred in po reformi šolstva, smo v celoti ure pridobili. Tudi primerjava z nekdanjo gimnazijo ni

tako zelo slaba: srednja pedagoška in družboslovna šola imata še vedno 4 leta geografije, le naravoslovna ima leto manj. Vendar pa imajo sedaj vse štiri- in triletna šole vsaj 70 ur geografije, nekatere 105, 140 ali 210 ur; pred reformo mnoge niso imele geografije. In tudi v dvoletnem programu je geografija zastopana v predmetu družboslovje.

Drugo vprašanje pa je, kaj smo sami naredili z geografijo v šoli. Tu pa je lahko naša zaskrbljenost večja. Naj ponovno omenim samo učbenike in krožke.

In kako lahko položaj izboljšamo? Največ lahko naredimo geografi sami: posredujemo svoje izkušnje kolegom v društvih, pri tegnimo jih k reševanju skupnih problemov, predlagajmo delovna srečanja in ne čakajmo samo "uradnih" vabil raznih komisij, prenesimo svoje izkušnje preko naših glasil, na zborovanjih, seminarjih čim večjemu krogu geografov, skratka delajmo več in bolje in ponudimo svoja spoznanja, izdelke tudi drugim.